

VỀ MỘT VÀI TIẾNG VIỆT “BIẾN CHẾ”!

Lê Tấn Lộc

Vẫn biết “*Phê bình thì dễ, nhưng nghệ thuật thì khó - La critique est aisée, mais l'art est difficile*” (Destouches, Le glorieux). Khi giáo đầu với câu trích dẫn này, tôi không hề có dụng ý võ đoán rằng quý nhà phê bình văn học biên soạn dễ dãi hơn người viết văn. Trái lại tôi vốn rất ngưỡng mộ những bài phê bình đòi hỏi nhiều đầu tư trí tuệ và kiến thức bách khoa chuyên biệt, chưa kể đến tài năng thiên phú (chẳng hạn như những bài phê bình văn học trứ danh của Charles-Augustin **Sainte-Beuve** {1804-1869}, đã đi vào văn học sử với tầm vóc hoàn vũ).

Tuy nhiên, trên văn đàn người Việt hải ngoại, gần đây tôi cảm thấy ít nhiều bị “kích xúc” trước hiện tượng quá lạm, thể hiện qua chuyện “sáng chế” dài dài chữ mới -những “từ” đôi khi rất ...quái đản- không những ở các cây viết “mới ra lò” mà còn nơi một vài cây bút chuyên nghiệp phê bình văn học vốn đã khá thành danh, được giới cầm bút cùng khá đông độc giả biết đến.

Nơi vùng đất vốn dồi dào “hiện tượng” quá “ấn tượng”, nằm ở cực Nam Bán Cầu, một cây bút chuyên viết biên khảo, phê bình khá “nặng ký” rất đáng được “vinh danh” vì không theo trào lưu “cóp” ngôn ngữ XHCNVN, quá thịnh hành không những trong giới viết lách mà ngay cả trong giới truyền thông (báo giấy cũng như “vi” báo, thậm chí cả trên làn sóng truyền thanh hay truyền hình hải ngoại. Nhưng mất vui thay “đáng” này lại mắc cái tật bất khả chế... “*biến chế*”, **nhập cục** một số chữ thành những “cụm từ” vô cùng bí hiểm, “hiểu được chết liền”, phảng phất không khí...“đố vui để...chọc”! Tôi có cảm tưởng cây bút này “**biên chế**”: **biên** chữ thông dụng, cắt xén, gán ghép...**chế** thành chữ...mới, chưa hề có trong các tự điển đã ấn hành trước cũng như sau 75! Chao ôi! Nghe qua, nỗ như “tiếng sắt tiếng vàng chen nhau”. Và khi đọc phải, tức thì con người đổ đom đóm như đang nhìn ánh sáng lân tinh của “*trái phá*”...chẳng những làm chóa mắt mà còn khiến khối óc bị “teo tê” và...“*con tim mù lòa*” luôn!

Nhà phê bình văn học này xem ra rất mê thích “làm mới ngôn ngữ” bằng cách “sáng tác” (sic) nhiều chữ mới, có thể ông đã mắc phải bệnh “nắm bắt con chữ”, một khi đã nổi tiếng (y như một số ca sĩ khi bắt đầu được khán thính giả mến mộ bỗng thấy có nhu cầu hát “kiểu cạ” ngoài sức tưởng tượng):

Hết “**tiêu chí**” -viết lên thấy “đã” hơn tiêu chuẩn ...chăng?- tới “**điên phạm**” -nghe “kêu” hơn qui phạm...chăng?

Canon? Nhà phê bình ta chê những chữ đã dịch trước đây, được sử dụng tương đối phổ quát và dễ hiểu, để dịch theo “kiểu” riêng: **Điên phạm!** Nghe qua như...bị điện giật gân vì...tiếng **cà-nông** nổ sát bên tai!

Dĩ nhiên, dịch giản dị, cố cho sát ý hay ít nhất cũng thoát ý đã quá “vắt vả, và ít nhiều cũng đã là “phản bội” rồi (traduire, c'est trahir...). Canon mà cố tình dịch khác hơn thiên hạ chơi, cho có vẻ bí ẩn (nếu không muốn nói là “phăng” quá đà) thì người đọc chỉ còn cách gờ hai tay lên đầu hàng!

Cho tôi được lặp lại câu nói của Socrate: “Tôi chỉ biết có mỗi một việc: Tôi không biết gì hết!”, để cố gắng tìm hiểu những “từ” quá “cao siêu”, quá thâm sâu của nhà chuyên viết phê bình văn học này, sâu tới độ tối u với đầu óc “chậm tiêu” của tôi:

Có phải tôn ý của tiên sinh là muốn “dồn cục” hai nhóm chữ “kinh **điển**” và “quy **phạm**” (hay “**phạm** trừ”) thành **điển phạm**...chăng? Kiểu dồn cục này hiện nay rất hợp thời trang, rất được phổ biến rộng rãi (rất...**đại trà**!) trong giới cầm quyền CHXHCNVN!

Còn “từ” “**tiêu chí**” thì tôi xin...chịu thua! Chả nhẽ tôi phải diễn nôm: **Tiêu** từng hết ý **chí**!

Ước mong được các bậc “thức giả” (thức thiệt!) thương tình chỉ dẫn cho tôi được soi sáng thêm tí nào chẳng trước hiện trạng “trăm hoa đua nở”, sử dụng không tự chế những “con chữ mới” sinh sôi nảy nở vượt chỉ tiêu (hay...*tiêu chí*?) từ sau Ngày Ba Mươi Tháng Tư ...Bảy Nhăm!

Tôi chuyển bài viết “Điển phạm...” của nhà phê bình văn học lẫy lừng danh tiếng kể trên cho một đồng nghiệp ở Hoa kỳ và được phúc đáp như sau:

“Quả tình đọc bài viết tôi không hiểu gì cả. Từ ngữ dùng nghe điếc con ráy. Chữ canon được dịch thành điển phạm. Canoniser thành điển phạm hóa để rồi dùng chữ Ngoại Đạo một cách lạc lõng trong văn chương VN vào thế kỷ XVII và đầu XIX...”

Bạn tôi còn đưa vài nhận xét về nội dung bài viết này, chỉ ra những chỗ không chính xác, nhưng tôi không nêu ra đây vì không phù hợp với chủ đích bài viết này của tôi.

Để tạm kết, tôi nghĩ có lẽ nên nêu ra đây nhận định của nhà văn N.M.G. trong một thư gửi cho tôi vào năm 1992:

*“Viết lách đem lại cho ta nhiều người bạn quý nhưng cũng gánh theo rất nhiều phiền lụy. Tất cả chỉ do **nhiều người không chủ tâm viết, mà chỉ chú tâm lợi dụng chữ viết.** Mọi chuyện rắc rối từ đó mà ra...”*

Thôn trang Rêu Phong, Xứ tuyết, cuối thu 2011